

LUND UNIVERSITY

Löftet som inte infriades : Till 150-årsminnet av e o adjunkten Sven Rydbergs död

Tersmeden, Fredrik

Published in:

Lunds universitets doktorspromotion, Lunds domkyrka 29 maj 2015

2015

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Tersmeden, F. (2015). Löftet som inte infriades : Till 150-årsminnet av e o adjunkten Sven Rydbergs död. I *Lunds universitets doktorspromotion, Lunds domkyrka 29 maj 2015* (s. 91-115). Lunds universitet, Akademiintendenturen. http://www.lu.se/sites/www.lu.se/files/promotionsprogram_2015.pdf

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Löftet som inte infriades

TILL 150-ÅRSMINNET AV E O ADJUNKTEN SVEN RYDBERGS DÖD

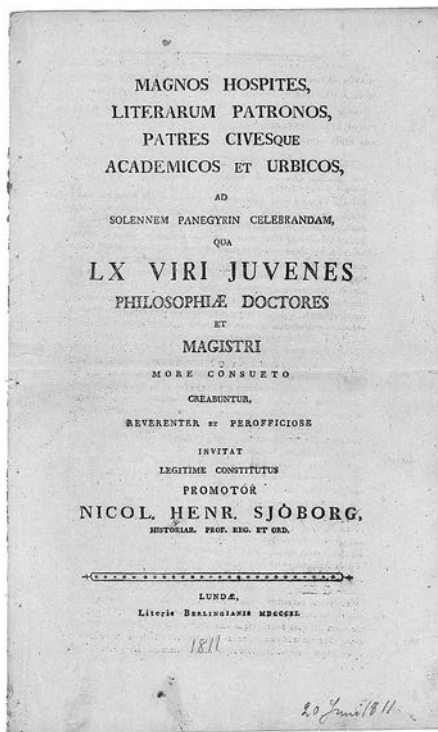
År 1865 beslöt man på Gleerupska universitetsbokhandeln att ge ut en nyhet: ett fotografiskt collage över alla lärare vid Lunds universitet.¹ Som man kan vänta möter man bland de avbildade anletena många tidstypiskt yviga skägg, polisonger och mustascher. Nere i collageets vänstra hörn finner man dock en herre vars slätrakade ansikte, framåtborstade vita hår och höga svarta spännhalsduk signalerar snarare att han bör ha varit en kvarleva från en äldre epok. Det var han också; med 76 levnadsår och nära sex decennier vid universitetet tillhörde han akademins veteraner. När han samma år avled och en så känd publicist som signaturen Orvar Odd (Oscar Patric Sturzen-Becker) skrev en dödsruna över honom i publikationen *Svea folk-kalender* inledde denne likväl sin text med orden "Många skola studsa vid detta så temligen vanliga namn och fråga sig hvad märkvärdigt vid en man, om hvilken de aldrig i sitt lif hört någonting hvarken

Lunds universitets personal år 1865.
Sven Rydberg återfinns nederst i vänstra hörnet.
Bildkälla: AF:s Arkiv.

ondt eller godt”² Och ändå var detta en man till vilken det tidigt knutits mycket stora förhoppningar, och som under ett par år varit den farligaste konkurrenten till två av tidens största litterära namn i striden om en professur. Hans namn var Sven Rydberg.

Hur högt denne i dag bortglömdes Lundaakademiker en gång skattades, därom vittnar ett brev skrivet 1813 av den framstående juridikprofessorn Johan Holmbergson. Brevet skall läsas mot bakgrund dels av att den juridiska fakulteten vid denna tid var ytterst ringa i storlek med Holmbergson som ende ordinarie professor³, dels av ett beslut taget av riksdagen föregående år. Under trycket av Napoleonkrigen hade man för första gången beslutat om en allmän värnplikt, en ”nationalbeväring”, och i denna skulle även studenterna vid rikets universitet – vilka annars ända sedan 1600-talet haft befrielse från krigstjänst bland sina uttryckliga privilegier – inkluderas.⁴ Denna särskilda så kallade studentbeväring skulle med tiden bli ett harmlöst kuriosum utan reellt militärt värde. Nu, första året det skulle mönstras här till, befann Sverige sig dock i brinnande krig och den nya skyldigheten utgjorde således

Programmet från promotionen 1811 där bland annat Sven Rydberg promoverades till magister. Bildkälla: Universitetsarkivet.

ett konkret hot för en ung students liv och lem. Detta gör det lättare att förstå den oro professor Holmbergson uttryckte:

Då jag om hösten 1811 tillträdde mit Ämbete vid denna Kongl. Academie; insåg jag snart nödvändigheten af at förmå några med goda philosophiska studier underbyggde män til et mera grundeligt studium af min vetenskap. Allmänna rösten utmärkte, såsom ett dugligt ämne, Herr Magister Sven Rydberg af Blekingeska Nation. Han antog min proposition och har sedermera med den framgång studerat goda författare, Svensk och Romersk Lagfarenhet, at han snart med utmärkt heder skal kunna undergå den här så sällsynta Juridiska Candidat-Examen. Hans ovanliga snille och skarpsinnighet, gifva, jemte alt detta, det välgrundade hopp, at jag i honom skal få en utmärkt skickelig Medlärare, som skal komma at täfla med de yppersta Lagfarna, vårt Land någonsin ägt. Hvar-före jag ock skulle anse för en stor förlust för min vetenskap, för vår Academie, för Litteraturen, Allmänhet och för Fädernes-

landet, om Dettas behof af krigare skulle finnas så trängande, at undantag icke skulle kunna i nåder beviljas för en sådan man ifrån den eljest allmänna skyldighet, som nya bevärings-systemet medför.⁵

Som redan antytts kom Rydberg, sitt långa liv som lärare vid Lunds universitet till trots, aldrig att uppfylla de många höga förhoppningar som inte bara Holmbergson haft om honom. Han slutade tvärtom sina dagar med en så anspråkslös titel som extra ordinarie adjunkt. Det kan ses som ett misslyckande, men likväl omtalades Rydberg vid sin död med mycket stor respekt. Det hette i minnesteckningarna över honom att han varit en av universitetets "mångkunnigaste och skarpsinnigaste lärare" och att "Hwart han gick, der stod hans lärostol".⁶ Det var alltså tydligen inte begåvningen som i längden fattades Rydberg. Men vad var det då i stället som hindrade honom från att göra en lysande akademisk karriär? Innan jag söker svara på det skall dock en allmän biografisk bakgrund tecknas.

En blekingsk schellingian i London

Sven Rydberg var född i Karlskrona den 11 augusti revolutionsåret 1789. Hans bakgrund var icke-akademisk: fadern var garvare. Sven var dock inte den förste i familjen att söka sig till universitetet; en äldre bror, Clemens, hade vistats i Lund en kortare period på 1790-talet men aldrig avlagt någon examen och i stället snart sökt sig till en karriär som handlande.⁷ Lillebror Sven, som ankom till Lund hösten 1806, skulle däremot stanna vid universitetet nästan hela sitt återstående liv.

Som född och skolad i Karlskrona skrev Rydberg in sig i den Blekingska nationen. Denna förefaller ha utgjort ett viktigt både socialt och akademiskt nätverk för honom. Icke blott var den honom så välbevågne professor Holmbergson nationens inspektör från 1814, utan här återfanns också ett par av hans närmaste umgängesvänner under ungdomsåren: Carl Johan Schlyter och Ebbe Samuel Bring.⁸ Såväl Schlyter som Bring blev med tiden, till skillnad från Rydberg, professorer. Likväl har språkvetaren Theodor Wisén i en minnesteckning över Schlyter beskrivit Rydberg som ”den i skarpsinne

och begåfning öfverlägsne” inom trion. Icke minst var han ”bland dåvarande yngre vetenskapsidkare i Lund den som grundligast studerat filosofi”.⁹ Det var också just på filosofins område som Rydberg vid denna tid utmärkte sig, nämligen som en ledande lokal representant för schellingianismen.

Friedrich Schelling, en gång rekordung filosofiprofessor i Jena, var vid denna tid ”en supernova på Tysklands filosofiska firmament”.¹⁰ I hans högromantiska naturfilosofi förvandlades naturen från en död materia som människan skulle övervinna till en ”slumrande ande”. I hans konstfilosofi upphöjdes konsten till ”en manifestation av det oändligt absoluta”. Tankarna kring detta absoluta vidareutvecklade han sedan i sin identitetsfilosofi, vars återupplivande av platonska tankar kring sinne- och idévärld kom att utöva stort inflytande på romantikens diktning. I Sverige var det främst de så kallade fosforisterna i Uppsala – Atterbom, Hammarsköld med flera – som kom att betrakta Schelling närmast som en ”halvgud”. I Lund däremot stod fosforisternas generationskamrater – med den intellektuellt dominerande Tegnér i spetsen – för en mot

Schellings "spekulativa" filosofi betydligt mer skeptisk hållning. Ja, Tegnér drev öppet med schellingianismen i några av sina dikter, och liknande satiriska slängar drabbade även de yngre lundaakademiker som likt Rydberg och hans vänner anslutit sig till tyskens läror.¹¹

Ett värre problem för dessa ynglingar än Tegnér och hans vänners pikar hade dock en oro på högre ort kunnat bli. För universitetets dåvarande kansler, Lars von Engeström, framstod det schellingska tankegodset som "den för Seder och Stater farliga Tyska smittan" vars "både onyttiga och skadeliga spekulationer" ledde till "unga hufvudens förvillanden". Inte minst tycks det ha varit det panteistiska draget i Schellings naturfilosofi som för kanslern hotade att "undergräfvat religionen, och lända till Samhällens slutliga förstöring". Så mån var Engeström att förvissa sig om att denna smitta inte alltför mycket spridit sig i Lund att han skrev ett flertal längre brev i ämnet till såväl prokanslern, biskop Faxé, som till professorn i teoretisk filosofi, Matthæus Fremling.¹² Den sistnämnde var i grunden en gammal gustavian som fostrats under den

wolffska filosofin och blivit professor under den kantianska, men som på äldre dagar hade bibehållit ett öppet och pragmatiskt sinne även för de nyaste filosofiska skolbildningarna. Han lyckades också i ett antal välavvägda svar lugna von Engeström, dock utan ge avkall på sin rätt att i undervisningen "vetenskapligt undersöka" alla "dagens lärosatser".

Om det berodde på Fremlings diplomatiska insats eller ej må lämnas osagt, men varken kanslerns misstänksamhet eller de äldre lundaakademikernas pikar synes ha haft någon negativ inverkan på Rydbergs (eller hans åsiktsfränders) studiebanan, vilken löpte vackert framåt. Av de sammanlagt åtta ämnen i vilka han prövades i examen philologicum (1810) respektive examen philosophicum (1811) erhöll han *laudatur*, det högsta betyget, i fem: grekiska, latin, historia, teoretisk filosofi och matematik.¹³ Samma betyg hade hans provskrivning *stili latini pro gradu* erhållit. Rydberg genomgick vidare de båda föreskrivna disputationssproven – *pro exercitio* 1809 på en avhandling i geometri och *pro gradu* 1811 på en om gutamålet – och kunde därefter sistnämnda

år promoveras till filosofie magister (dåtidens motsvarighet till doktor inom denna fakultet). Detta skedde vid den berömda promotion som regisserades av historieprofessorn Nils Henrik Sjöborg, och vid vilken ett antal ännu kvarlevande inslag i ceremonielet – däribland kransflickorna – infördes.¹⁴ Sjöborg var för övrigt även han inspektor för Blekingska nationen och tillika den som i praktiken författat Rydbergs (liksom flera andra av årets magistrars) gradualavhandling; något som ännu var närmast praxis vid denna tid.

Det bör ha varit nu efter erhållen magistergrad som Rydberg av professor Holmbergson lockades över till den juridiska fakulteten. Här blev han 1814 fakultetens notarie och utnämndes året därpå till docent i romersk och nordisk civilrätt; detta sedan han framlagt en egenhändigt författad juridisk avhandling: *De usucapione seu præscriptione qua dominium per possessionem acquiritur*.¹⁵ Tämligen snart efter sistnämnda utnämning måste han dock ha lämnat inte bara juridiken utan även Lund för – London! På något sätt hade Rydberg nämligen kommit att erbjudas anställning

hos en av den brittiska huvudstadens mest kända vetenskapsmän: botanisten Sir Joseph Banks.

Banks (1743–1820) är i dag kanske mest känd som deltagare i kapten Cooks första upptäcktsfärd 1768–1771, detta i sällskap med bland annat den svenske Linnélärjung-en Daniel Solander. Vid denna tid var Banks dock en åldrad man, plågad av gikt, vilken fick hålla sig hemma i London, där han fördelade sin tid mellan ett stort antal lärda sällskap – han var ordförande i Royal Society under 42 år – och sitt eget privatbibliotek, ett av Englands absolut största. Till posten som ansvarig för det sistnämnda tycks Banks – som själv var en stor beundrare av Linné – ha haft en förkärlek för att utse svenskar. Efter att först den nämnde Solander innehaft uppdraget gick det till en annan svensk, Jonas Dryander.¹⁶ Och nu, några år efter Dryanders död 1810, hade alltså Rydberg lyckats få samma tjänst. Han skulle stanna i London i ungefär tre och ett halvt år.¹⁷

Om arten av hans arbete hos Banks vittnar ett senare (1827) utfärdat intyg från den svenske generalkonsuln i London Carl Tottie.¹⁸ Rydberg uppgives häri såsom

”under-Bibliotekarie” inte bara ha utmärkt sig för sitt ”aktningsvärda uppförande” utan också för ”den skicklighet och sorgfällighet hvarmed han fullgjorde de honom åliggande skyldigheter och deribland författandet af en ganska detaljerad vettenskaplig Catalog öfver Sir Josephs Bibliotek, hvilken blifvit börjad af en annan berömd landsman Herr Dryander”.

Ett annat bestående resultat av Rydbergs engelska tjänst var hans bidrag till ett omfattande bokverk. Bakgrunden till detta var att Banks 1816 understött en vetenskaplig expedition till Zaire, i vilken bland annat den dansk-norske botanisten Christen Smith ingått. Expeditionen hade blivit en mänsklig katastrof där ett flertal av medlemmarna, däribland Smith, avlidit i febersjukdomar. Den sistnämndes resedagbok räddades dock tillbaka till England och kom att ingå i den digra volym som av The Lords Commissioners of the Admiralty år 1818 publicerades under titeln *Narrative of an Expedition to explore the River Zaire, usually called the Congo in South Africa, in 1816, under the direction of Captain J. K. Tuckey, R. N.*

I förordet härtill kan man om Smiths dagbok läsa att den var:

*[...] written in the Danish language, and in so small and illformed a charcater as in some places to be perfectly illegible. By the close attention, however, of Doctor Rydberg, to whom the editor is indebted for the translation, the greater part has been pretty well made out.*¹⁹

Denna ganska omfattande översättargärning (den upptar i tryck 109 sidor), gjord mellan två språk av vilket inget var översättarens modersmål, kan vara särskilt värd att framhålla då den, vad jag kunnat se, aldrig brukat uppföras som ett bidrag till Rydbergs samlade bibliografi.

Från Rydbergs allra sista tid i London (sommaren 1819) föreligger ett par bevarade brev ställda till Carl Adolph Agardh, professor i botanik i Lund.²⁰ Mottagarens högre akademiska rang till trots stod de båda herrarna uppenbarligen på du- och brorsfot med varandra. Breven behandlar delvis en del frön och växter Agardh uppenbarligen önskat att Rydberg skulle föra med sig hem, men främst frågan om att hitta en ny

svensk akademiker att efterträda Rydberg hos Banks. I första hand hoppades man uppenbarligen på Agardhs lärjunge Elias Fries, i andra hand en "Mag. Forssander" som torde vara identisk med Fries kusin och vän Johan Forsander, även han en elev till Agardh. Av vad jag hastigt kunnat utläsa av dessa herrars biografier²¹ synes dock ingen av dem i praktiken ha erhållit någon sådan utrikestjänst, och hur som helst avled Joseph Banks redan året därpå.

Av Rydbergs brev framgår också att han fann Banks något snål: han förvarnar om att efterträdaren kommer att få "bestå sina reseomkostnader sjelf, ty af sådana småsaker tager den rika Engelsmannen ingen notice". I övrigt har jag haft svårt att finna några närmare detaljer om hur Rydberg själv upplevde sin tid i London. Rimligen måste dock vistelsen i världsstaden både då och senare för honom ha framstått i skarp kontrast till livet i den "akademiska bondby" där han hittills vistats och där han nu skulle tillbringa återstoden av sitt liv. Kanske kan man ana spår av utlandsvistelsen i ett av de omdömen som gjordes om Rydberg efter hans död, nämligen att han, utöver att vara "en filosof

och en genomlärd man" samt "i ett och allt en hedersman", även hade "icke så litet af verldsmannen; denna förening är sällsynt nog".²²

De många förlorade chansernas tid

Höstterminen 1819 var Rydberg åter i Lund och finns som sådan upptagen bland "Nationens denna termin tillstådesvarande Ledamöter" vid ett möte med Blekingska nationen i oktober.²³ Intressant att notera är att Rydberg här också omnämns såsom en av nationens hedersledamöter.²⁴ Något föregående beslut om utnämning härtill finns inte i protokollen, men man kan väl gissa att tjänstgöringen hos den berömde Banks bidragit till hedersbetygelsen.

Över huvud taget verkar Rydbergs tillvaro åren närmast efter återkomsten till Lund ha företagit en uppåtgående kurva. Bland annat invaldes han 1823 i det akademiska Lunds lokala lärda samfund, Kungliga Fysiografiska sällskapet.²⁵ Året innan hade han därtill utnämnts till extra ordinarie adjunkt i teoretisk filosofi. Hoppet härtill från den tidigare inriktningen mot juridik var vid denna tid inte så stort som det skulle ha varit

i dag. Filosofin och juridiken sågs som så nära förbundna att den ena av universitetets professorer i filosofi (praktisk dito) ända fram till 1842 hade säte och stämma även i den juridiska fakulteten.²⁶ Samtidigt visar såväl detta skifte som många senare händelser under Rydbergs fortsatta tid vid universitet på den ovanliga vetenskapliga bredd som denne även enligt samtiden besatt. I ett av hans eftermälen talas om "vidden och mångsidigheten af S. Rydbergs akademiska bildning" med tillägget

[...] att detta myckna vetande ingalunda hos honom var endast en ytlig, encyklopedistisk bekantskap med litet af hvar; Rydberg lemnade aldrig en disciplin, utan att hafva gått på djupet dermed, och han lemnade den aldrig för en annan utan att dock dertill jemnligen återkomma. Hela hans lif var ett fortsatt studium af det allvarsammaste slag och han slutade sålunda med att vara en polyhistor af första ordningen. S. Rydberg var i sjelfva verket en af de ytterst få inom vårt land, på hvilka benämningen "polyhistor" dess

*sanna mening kan med full rätt tillämpas.*²⁷

Redan 1826 var Rydberg redo att ta steget vidare till ännu en ny vetenskap. Han presiderade då för en serie om fyra sammanhörande disputationer betitlade *Certamen Suionam et Gothorum de rege eligendo*. Ämnet var denna gång historia och syftet att speciminera för en ledig ordinarie adjunktur i detta ämne. Rydberg erhöll högsta betyg för avhandlingen och uppfördes också på förslag till tjänsten. Till yttermera visso fick han under höstterminen detta år vikariera på professuren i historia som blivit ledig efter A O Lindfors.²⁸ I slutändan gick dock, av skäl som jag inte närmare kunnat utröna, tjänsten som adjunkt till en L G Palmqvist och den som professor till Rydbergs gamle vän Ebbe Samuel Bring.²⁹ Själv skrev Rydberg senare något kryptiskt om historieadjunkturen att han "af särskilda skäl, hindrades att emottaga" den.³⁰

Att Bring fick den senare tjänsten innebar dock i gengäld att dennes tidigare professur i teoretisk filosofi blev ledig. Även denna sökte Rydberg, vilken av företrädaren tillika

vitsordades som den skickligaste av de sökande. Men också den här gången stöp Rydbergs kandidatur; nu på att han missat att speciminera. Kanske hade han utgått från att detta inte var nödvändigt för honom som redan var adjunkt i samma ämne? Av ett brev från Bring till Rydberg framgår hur som helst att den senare lastat sin vän för att inte i tid ha informerat honom om specimineringskravet, något som Bring i gengäld frisvor sig från.³¹

En annan möjlighet som öppnade sig vid denna tid var tjänsten som vice bibliotekarie. Detta låter för dagens öron inte så mycket men kan på modernt språkbruk översättas med biträdande chef för Universitetsbiblioteket (UB). Vid tiden innebar posten dessutom mer än så eftersom den ordinarie bibliotekarietjänsten vid tiden var vakantsatt till följd av oklarheter om dess fortsatta utformning.³² Skall man tro en av dem som senare skrivit om Rydberg, Lars Feuk (signaturen *Larifar*), hade detta varit en post som passat honom som hand i handske: "Den plats vid akademien, som hade bäst anstått honom, var bibliotekariebefattningen [...]. Han var stor bibliognost."³³ I ett brev från Esaias

Tegnér till Carl Adolph Agardh den 8 maj 1829 rörande allehanda utnämningsärenden skrev den förre också trosvisst att "Rydberg får Bibliothekariatet", men så blev det inte – det gick till en yngre adjunktkollega, Peter Wieselgren.³⁴

En blygsam källkritiker?

En av de förklaringar som tidigt framfördes till Rydbergs bristande akademiska framgångar var att han i så ringa utsträckning publicerade sig. Härom skriver Lars Feuk:

*[Rydberg] var en mångsidigt lärd man, som med heder kunnat förestå vilken akademisk profession som helst. Han hade dock icke ådagalagt synnerlig produktivitet som författare, hvilket man på den tiden ansåg som brist på akademisk lärdom, ehuru de arbeten som sågo dagen vid akademien merendels utgjordes af disputationer på latin, hvilka sällan af någon lästes.*³⁵

Ett antal sådana disputationer hade förvisso även Rydberg, som vi sett, presterat. Utöver dessa och ett par översättningar (förutom Smiths resedagbok från Zaire översatte

Rydberg även de två första banden av den tyske teologen Jakob Gottlieb Engelhardts *Handbok i kyrkohistorien*³⁶) utgav han dock bara ett enda större verk. Det var hans 1830 publicerade 124-sidiga *Svearnas och Göthernas strid om konungavalet*. Om denna säger den nämnde Feuk att den "bort kunna uppväga ett helt dussin disputationer". Låt oss därför granska den litet närmare.

I huvudsak utgör denna skrift en betydligt utbyggd svensk version av Rydbergs latinska dissertationer från 1826.³⁷ Ämnet är således historiskt och behandlar Sveriges historia främst under perioden omkring år 1000–1200, dock närmast ur ett "författnings-historiskt" perspektiv. Trots ordet "strid" i titeln är Rydbergs skrift nämligen ingen vapenskramlande krönika över slag och segrar, ej heller över enskilda om makten stridande individer och ätter. Snarare är det kollektiven svear, västgötar och östgötar som står i fokus, och då avseende dessas inbördes politiska maktkamp om företrädet vid valet av kung. För att möjliggöra detta tecknar han också en omfattande bakgrundsbild av sin uppfattning om Sveriges styrelseskick långt ned i forntiden.³⁸ Han beskriver här

Sverige som ursprungligen utgörande en förbundsstat av småkungadömen där Uppsalakonungens överhet främst var betingad av dennes roll som prästkonung och ledare av den gemensamma kulturen, därtill med anspråk på härstamning från Oden. Med tiden kom Uppsalakungarna dock att mer intaga rollen av krigarkungar och vann därvid visserligen kortsiktigt i världslig makt men kom å andra sidan att förlora en del av sin grundläggande legitimitet:

*Den gamla theokratiska författningen hade i sina grundvalar upphört, redan under hedendomen. Höfdingarnas anseende kunde icke nu mera bero af religiösa idéer, utan måste mera än förut komma att bestämmas af politiska hänseenden, och verkan häraf skulle väl blifva den, att undergräfvat det religiösa anseende, som Hela Rikets Öfver-Höfding åtnjutit, och således minska Konungaättens anseende i det hela.*³⁹

Härav att svearnas prerogativ att välja överkonung kom att ifrågasättas av öst- och västgötar, och därmed grunden för den tidiga medeltidens växlande maktskrider. Denna

kamp ser Rydberg också som uttryck för en folkfrihet, "Odalmännens urgamla sjelfrårdighet", där tronpretendenter och regenter var beroende av folkets vilja uttryckt genom tingen och lagmännen.⁴⁰ Han bryter därför också sin framställning vid en tidpunkt då svearna inte bara konsoliderat sin ställning i riket utan då även nya krafter – "aristokratie, Prestvelde och utländskt inflytande" – blivit en del av maktkampen, varvid "Folkets frihet förminskades, eller rättare gick genom dessa strider sin undergång till mötes".⁴¹

Som helhet vittnar verket om Rydbergs omfattande beläsenhet. Det är uppenbart att han är mycket väl insatt inte bara i de isländska sagorna, i Saxo och i de gamla svenska landskapslagar som hans kamrat Schlyter skulle göra sig berömd genom att publicera, utan att han även har en god överblick över nyare såväl svensk som utländsk litteratur. Ofta jämför han olika källor och ställer dem mot varandra såväl för att kunna styrka som avfärda olika teser. Han gör även jämförande internationella utblickar (däribland mot England)⁴² och för in ekonomiska och administrativa aspekter.⁴³

Ja, i vissa avseenden framstår Rydbergs avhandling som oväntat "modern"!

Alla dessa företräden till trots så håller förstås inte Rydbergs slutsatser i dag. Många av de källor han lutar sig tungt mot – inte minst de isländska sagorna – är av den moderna historieforskningen mer eller mindre avfärdade såsom oanvändbara. För detta kan dock inte Rydberg lastas; i hans tid var de ännu allmänt accepterade inom historikerskrået. Det kan också konstateras att Rydberg ingalunda saknade källkritisk blick. Belysande är en formulering i den fotnot där han avfärdar en tidigare historikers tolkningar av en källa:

Genom att den ena gången begagna en källa såsom sann, men andra gången förkasta den som dikt, utan att bevisa det, införes i den historiska methoden en villkorlighet, som måste betaga historien sin sanning, och hvarigenom dess sammanhang kommer att bero, om ej af författarnes infall, åtminstone af deras förut fattade meningar, som, med andra ord, vill säga deras fördomar.⁴⁴

Det bör i sammanhanget noteras att Rydbergs egen källredovisning är exemplarisk. Ej blott är notapparaten ovanligt riklig för en vetenskaplig skrift från denna tid; därtill redovisar noterna inte bara själva källorna i sig utan citerar ofta hela den passage därur som författaren åberopar. Där dessa texter är på isländska eller fornsvenska presenteras de därtill såväl i originallydelse som i dåtida svensk modernisering (latinska citat passerar däremot oöversatta, vilket säger en del om den dåtida läsekretsens förväntade språkkunskaper).

Svearnas och Göthernas strid om konungavalet blev som sagt Rydbergs enda större egna publicerade verk. Än mer än hans magra bibliografi är det dock en annan egenskap som har förts fram som roten till hans bristande avancemang, nämligen hans personliga tillbakadragenhet. "Han var af naturen så timid, att han vek undan för hvem, som kom i hans väg" skriver Feuk, och Odd talar om "[d]enna Rydbergs karaktäristiska anspråkslöshet, som närmade sig räddhåga att alltför mycket synas" och som gjorde att han "saknade förmågan att föra sig sjelf fram".⁴⁵

Denna bild av att Rydberg inte var beredd att slåss för sin karriär jävas dock i någon mån av några bevarade brev av hans hand. De är skrivna i samband med hans ovannämnda försök att 1828–29 bli vice bibliotekarie på UB och ställda till Carl Johan Hill.⁴⁶ Denne med Rydberg ungefär jämnåriga lundastudent skulle senare bli professor i matematik i Lund men vistades vid denna tid i Stockholm som professor vid Teknologiska institutet (dagens KTH), och användes som sådan av Rydberg som dennes betrodda ombud i huvudstaden. I dessa brev till "Broder Hill" förklarar Rydberg inte bara att han lägger "hela min framtids bästa i Dina händer" utan ger även mycket noggranna instruktioner om hur ärendet skall drivas (exempelvis att det är viktigt att handlingarna lämnas direkt till kanslerssekreteraren Tannström och inte till en annan ämbetsman "som säkerligen [...] undanhåller dem"). Det framgår också att Rydberg har en god bild av vilka som är hans presumtiva konkurrenter och att han inte litar på dessa, liksom att han anser sig vid tidigare tjänstestrider ha utsatts för orättvisa "intriger". Mest slående är dock kanske att det framgår att Rydberg,

åberopande sig på ett kungabrev av 1745, valt att sända sin ansökan direkt till kanslern utan att först gå via konsistoriet. Och i själva ansökan är Rydberg sannerligen inte buskabyg då han menar att hans erfarenheter från Joseph Banks privatbibliotek "vida öfvervägde all den competence de [UB:s dåvarande ordinarie personal] möjligen i detta hänseende kunna äga"!

Som redan framgått räckte dock inte ens så väl visade framfötter för att skänka Rydberg denna post. Han skulle dock efter detta göra ännu ett försök att nå akademisk befordran, och den tillsättningsstrid som detta ledde till är den i särklass bäst dokumenterade och mest omskrivna händelsen i hans liv. Detta dock inte för hans skull utan till följd av de två magnifika medtävlande han hade om posten. Innan vi presenterar dem dock en historisk bakgrundsteckning.

En mångårig tillsättningsstrid

Den 1 september 1835 avled professorn i moderna språk (franska, tyska och engelska) Jonas Stecksén. Den professur han innehaft hade en särställning vid Lunds universitet. Den ingick inte i lärosätets ordinarie stat

(budget) utan var tillkommen genom en privat donation av professorn i österländska språk, Matthias Norberg. Norberg var tillika Steckséns morbror; ett förhållande förutan vilket den klen meriterade dottersonen knappast fått tjänsten. Både till följd av detta och postens avvikande grund hade den "norbergska professuren" dittills inte betraktats som en fullvärdig sådan. Lönen hade varit lägre än för andra professorer och innehavaren saknat säte och stämma i konsistoriet.⁴⁷

I den uppkomna vakansen efter Stecksén var konsistoriet mycket raskt att föreslå Rydberg till att förestå professurens undervisnings- och examinationsåligganden i väntan på dess återbesättande. Av såväl kanslerns svar på förslaget som av konsistorieprotokollen framgår att Rydberg själv tydligen inte ens hunnit bli formellt tillfrågad innan!⁴⁸ Rydberg accepterade dock, och detta trots att frågan om hur vikariatet skulle avlönas ännu inte klarlagts. Först i slutet av december bestämde kanslern att Rydberg skulle erhålla 250 riksdaler per termin ur de till professuren hörande räntemedlen (vilket bara var ungefär hälften av den ordinarie

lön som brukade utgå därur).⁴⁹ Detta belopp skulle han få lyfta i mer än fyra år, ty så långt drog återbesättningen ut på tiden.

Den första anledningen till detta var osäkerheten om tjänstens framtida inriktning. Från högre ort fanns nämligen en önskan att vid universitetet återupprätta en professur i estetik, det vill säga primärt vad vi i dag skulle kalla litteraturhistoria (en sådan professur hade saknats sedan den kombinerade ämnesföreträdaren och bibliotekarien Anders Lidbeck gått bort 1829), och av ekonomiska skäl sneglade man mot möjligheten av att inrikta den norbergiska donationsprofessuren mer mot detta ämne än mot den rena språkvetenskapen. I den stat för universitetet som fastställdes 1837 beslöts således att professuren nu även skulle omfatta estetik; i gengäld lovade staten att betala mellanskillnaden mellan Norbergs räntemedel och en ordinarie professorslön. Innehavaren skulle därtill få samma formella ställning som övriga professorer. Som ett resultat utlystes tjänsten i april 1838 såsom en profession "i Fransyska, Tyska och Engelska språken" men med därtill knuten

skyldighet "att föreläsa och examinera i estetik".⁵⁰

Totalt åtta personer sökte tjänsten; endast tre av dem uppfyllde dock i slutändan kravet på att speciminera för tjänsten med en "afhandling på Fransyska språket, beledsagad med Aforismer eller Theser på Tyska eller Engelska språken". Det var Rydberg samt uppsaladocenten Carl August Hagberg och skolmannen och författaren Carl Jonas Love Almqvist.

Såväl Hagberg som Almqvist har nyligen fått omfattande vetenskapliga biografier skrivna över sig (av Karin Monié respektive Johan Svedjedal), i vilka man detaljerat kan följa turerna kring den trekamp som nu följde. Båda författarna är synbart partiska för sina respektive biografiobjekt, vilket förstås innebär att Rydberg i sammanhanget fått rollen av "ingens vän". Särskilt Svedjedal är synnerligen persiflerande i sin ton gentemot såväl Hagberg som Rydberg: den förre beskrivs som "en akademisk gödkyckling som snabbt börjat gala som en tupp", den andre avfärdas som en person vars "publicerade produktion [var] uppseendeväckande mager och utan större relevans". Båda

framställs därtill som akademiska intrigörer av stora mått.⁵¹

Av de tre konkurrenterna var det Almqvist som var det stora namnet för en bredare publik. Han stod vid tiden på toppen av sin litterära berömmelse och synes ha haft idolstatus bland studenterna. Till dem som öppet stödde hans kandidatur hörde exempelvis den populära studentskalden C V A Strandberg (Talis Qualis) liksom den bekante studentlivsskildraren P G Ahnfelt.⁵² Av större betydelse var dock att Almqvist också hade en stark vän och tillskyndare i Johan Henrik Thomander, professor i teologi – och tillika universitetets rektor under det läsår huvuddelen av tillsättningsstriden utspelade sig! Med dagens mått ter sig Thomanders uppträdande i frågan som mer än lovligt brytande mot alla jävsprinciper. Inte blott hade han Almqvist boende som gäst i sitt eget hem under hela den tid denne skrev på sin specimineringsskrift, han läste även korrektur på denna och hjälpte till med tryckningen!

Professurens dubbla, något oklara inriktning speglades i de tre sökandes avhandlingar: medan Almqvists och Hagbergs var

litterärt-estetiskt inriktade var Rydbergs renodlat språkvetenskaplig (*Traite sur l'origine de la langue Romane en France*). Av disputationerna under hösten 1838 blev Almqvists den mest uppseendeväckande, och det tack vare Rydberg. Denne hade, i brist på andra tillräckligt språkkunniga kandidater, inledningsvis av Thomander ombetts att vara opponent mot sin egen konkurrent, något han naturligt nog hade betackat sig för. Desto mer överraskande är det därför att den annars så timide Rydberg i stället valde att under själva akten framträda som extraopponent och kritisera en lång rad språkfel i Almqvists skrift. Åtgärden var inte populär; studenterna skall ha sökt vissa ut Rydberg medan den populära Almqvist efter disputationsakten följdes hem till den Thomanderska bostaden av ett stort följe vivat-ropande och sjungande studenter.

I fakultet och konsistorium blåste dock helt motsatta sympativindar än i studentvärlden. Här ansågs Rydberg generellt överlägsen, och flera av professorerna ville inte ens föra upp Almqvist på valbar plats när de sökande skulle rangordnas. Till de senare hörde bland annat Rydbergs vänner

Hill – som fann Almqvists språk ”vårdslösadt” – och Bring – som gick så långt som att hävda att han inte fann det förenligt med sin ämbetsed att godkänna en sådan avhandling som Almqvists!⁵³ Den i princip ende som anförde en avvikande mening var, naturligt nog, rektor Thomander, som i konsistoriet höll ett långt lovtal över Almqvists överlägsna ”snillegåvor”. Även han förde dock upp Rydberg i första förslagsrummet, men detta endast med den formella hänvisningen till ett generellt kanslersbeslut om att vid rangordning beakta ”de sökandes rang och tjänsteår”, och därefter Almqvist.⁵⁴ Universitetets samlade förslag till regeringen blev däremot i första hand Rydberg, i andra Hagberg och först i tredje hand Almqvist; något den siste överklagade.

Nu vidtog en utdragen väntan på höga vederbörandes beslut, varunder både Hagberg och Almqvist – men däremot knappast Rydberg – hade mäktiga vänner som sökte bedriva påtryckningar för sina respektive kandidater. För Almqvist verkade utöver Thomander bland annat Atterbom i Uppsala och statssekreteraren för ecklesiastikärenden von Hartmansdorff (vilken dock lämnade denna

i sammanhanget viktiga post innan striden var avgjord); för Hagberg främst dennes far, vilken var pastor primarius i Stockholm och även satt i Svenska Akademien, men även lundensaren Tegnér (som var en av pappa Hagbergs ungdomsvänner) från sin biskopsstol i Växjö. I Almqvists fall hjälpte stödtrupperna dock knappast när han själv valde att straffa ut sig under pågående väntan på regeringens utnämningsbeslut: i december 1839 publicerade han sin för samtidens etablissemang chockerande roman *Det går an*. Därmed var han rimligen ute ur leken.

Vad som sedan hände var att Rydberg återtog sin ansökan.⁵⁵ Varför har jag inte kunnat finna någon uppgift om. Kanske anade han hur vindarna blåste i Stockholm, såväl avseende Hagberg som person som synen på professurens innehåll. Inom fakulteten var det tydligt att man även fortsatt såg den som primärt språkligt inriktad; på högre ort var det däremot snarare estetiken som stod i fokus. Sålunda utnämndes Hagberg den 13 april 1840 till den norberska professurens innehavare.⁵⁶ I juni anlände han och fick då erfara att även om studenterna föregående termin hade hållit på Almqvist

gentemot Rydberg så var det nu den senare som övertagit sympatierna. I ett brev till sin hustru kunde han berätta att

I går afton in emot klockan 8 kom hela Studentcorpsen under full sång förbi Palmens [Hagbergs värd] fönster men stannade ej för att hälsa mig välkommen utan fortsatte vägen som dock var en krokväg, till Rydberg där de hurrade.⁵⁷

I vart fall en liten upprättelse för vår ännu en gång förlorande adjunkt!

Lunds siste extra ordinarie adjunkt

Att Rydberg inte erhållit den norbergska professuren innebar inte minst ett stort ekonomiskt avbräck för honom: 51 år gammal var han nu åter oavlönad e o adjunkt, hänvisad till de intäkter han kunde få genom privat undervisning. En som var medveten om detta var hans gamle vän Carl Johan Schlyter, numera professor i juridik och därtill rektor under läsåret 1839–40. Under ett av de sista konsistoriesammanträdena under sin mandatperiod tog han till orda för vännens fromma i ett yttrande som också är ett stilprov på tidens kurialprosa:

Ordföranden tillkännagaf att han, allt sedan E.O. Adjuncten Rydberg gått miste om Norbergska Professionen, varit betänkt derpå att ett understöd för bemälte Adjunct, som nu är försatt i en ganska bekymmersam ställning, måtte hos H:K:H: Cansleren i underdånighet begäras, men att Ordföranden dröjt att härom gifva framställning till Consistorium, i afvaktan af nådig skrifvelse från H:K: Höghet angående utnämningen [av Hagberg] men då någon sådan skrifvelse ännu ej ankommit kunde ordföranden ej längre uppskjuta denna fråga. Ordföranden erinrade derom att Consistorium flera gånger hade åt ifrågavarande, genom snille och lärdom utmärkte Akademiske Lärare i underdånighet begärt gratial, utan att härpå nådigt svar erhållits; att Rydberg, som hade vänt sina Studier åt Theologien, för att kunna vinna Presterlig befordran, hade dermed upphört då han lät öfvertala sig att förestå Norbergska Professionen, i det som syntes, säkra hopp att vid denna Professionens återbesättande komma i nådig åtanka; att denna förhoppning

nu mera blifvit tillintetgjord, hvarigenom Rydberg, saknande enskild förmögenhet och allt publikt understöd, blifvit försatt i det största behof af sådant understöd, som tillförne blifvit förunnadt förtjente och i behof stadde Academiske Lärare; och föreslog Ordföranden därför att ett mot adjunctslön svarande årligt gratial af 300 Rdr [riksdaler] måtte åt Adjunct Rydberg i underdånighet begäras, att af Reservfonden utgå, till dess Rydberg kan komma i åtnjutande af andra och större löneförmåner. Häruti instämde Consistorii samtl. närvarande Ledamöter; och skulle underdånig skrifvelse härom till H:K: Höghet Canslern upprättas och af Ordföranden justeras, för att ofördröjligen expedieras.⁵⁸

Kronprinsen-kanslern dröjde med att besvara det eniga konsistoriets "nådiga" framställan. Först efter ett halvår kom beslutet som innebar ett klart bakslag jämfört med det ursprungliga förslaget. Något årligt bidrag till Rydberg ville kanslern inte bevilja. Däremot kunde han tänka sig att, av de medel som sparats i den Norbergska räntefonden

under de år då inte full ordinarie lön utgått härur, skänka Rydberg ett engångsbelopp om 400 riksdaler.⁵⁹ Kanslersbrevet är daterat själva julaften 1840 men får som julklass betraktat ses som något njuggt.

För Rydberg innebar det hela en återgång till en tillvaro som beskrivits i termer som "stor försakelse, gränsande nästan till nöd".⁶⁰ Samtidigt får man intrycket att han vid denna tid börjat förlika sig med sitt öde. Några ytterligare försök att nå befordran inom akademien tycks han inte ha gjort efter 1840, och när en möjlig utkomst utanför densamma uppenbarade sig lät han den gå förbi. Det var "en bland Skånes possessionater", överhovjägmästaren och riksdagsmannen Rudolf Tornérhjelm, vilken varit en av Rydbergs studenter och "älskade honom som sin ungdomslärare", som erbjöd Rydberg en prästbefattning i det pastorat över vilket han hade patronatsrätt.⁶¹ Men Rydberg avböjde alltså, trots att han "ägde utom sin [...] linguistiska, filosofiska och juridiska lärdom professors-studier äfwen i Theologien"; han ville inte göra en sådan "reträtt" och "inträda i prestebetet som snyltgäst":

Rydberg föredrog att förblifva i Lund bland sina böcker och med denna ungdom, hvilken det blifvit honom en kär vana att såsom enskild lärare tillhandagå. Han "drog sig fram" och det var allt hvad han behöfde. Det är lyckligt, att kunna vara stolt på detta vis.⁶²

Efter ett antal år fick Rydberg också se en viss förbättring i sina livsvillkor. Det var år 1848 den händelse inträffade, som av Achatius Kahl några år senare skildrades med orden:

Sällan eller aldrig har något löneanslag, förunnadt en äldre förtjent akademisk lärare, som länge måst lefva på enskilt undervisning, väckt så allmän belåtenhet och glädje både inom och utom akademien, som när e. o. adjunkten S. Rydberg, under nuvarande Höga Kanslersstyrelse, efter mer än 30 års akademisk lönlös tjenst, hugnades med samma årliga anslag som de äldre ordinarie adjunkterna uppbära.⁶³

"Nuvarande Höga Kanslersstyrelse" innebar i detta fall kronprins Carl (XV), vilken sedan

det tidigare, mindre gynnsamma kanslerbeslutet av år 1840, efterträtt sin far Oscar (I) på posten. Den ökade kungliga nåden kom dock inte utan krav på motprestation: utöver de plikter som ingick i den hantverksadjunkt i teoretisk filosofi skulle nu Rydberg även "vara Lärare i Engelska språket [...] dervid honom åligga att de studerande med enskilt undervisning i samma språk tillhandagå, men utan förbindelse att offentlig föreläsa och examinera".⁶⁴ Det är värt att notera att denna förändring i Rydbergs tjänsteomständigheter inträffade under ett år då den tidigare konkurrenten Hagberg innehade rektoratet. Som Ingar Bratt påpekat i sin avhandling om engelskundervisningen i Sverige så kan det ha legat i Hagbergs intresse att inför de egna föreläsningarna om Shakespeare förvissa sig om att studenterna kunde inhämta goda förkunskaper i engelska.⁶⁵ Över huvud taget synes förhållandet mellan Rydberg och Hagberg att ha varit någorlunda gott, och särskilt intressant är en uppgift som *Folkets Tidning* publicerade i samband med Rydbergs död. Det hävdades där att "Till Shakespeares öfversättning af Hagberg

bidrog R. wäsentligt; han skördade dock icke något af äran”.⁶⁶ Jag har inte sett denna uppgift styrkt någon annanstans i litteraturen kring Hagberg, men orimlig är den inte. Hagbergs personliga erfarenheter av moderna språk omfattade främst franskan; det var i Paris han vistats en längre tid som ung medan Rydberg bott i London.

Under dessa något drägligare omständigheter kämpade Rydberg på i sin underordnade akademiska befattning långt efter vad som i dag anses som normal pensionsålder (någon sådan existerade inte för den tidens universitetsanställda⁶⁷). Det är väl också huvudsakligen under dessa sena år den bild av honom formades som kom att prägla yngre lundensares minnen av honom och därmed de runor som ristades efter hans död. I Orvar Odds redan tidigare citerade minnesord i *Svea folk-kalender* heter det exempelvis att Rydberg var

[...] långt ifrån en endast inom sig själf sluten lärd utan all gagnande verksamhet i större omfång. Ännu i sina sista år, – han närmade sig åttatiotalet, – var han i Lund ett orakel för hela den yngre

generationen af lärare och ingen har mera öppet, hjertligt och villigt kommit dem tillmötes, som önskade att tillgodonjuta en äldre och mångsidigare bildad mans anvisningar eller råd. Man gick till Rydberg, som man går till ett bibliotek, icke så sällan tog man från biblioteket vägen till Rydberg, såsom sista resursen. Hans samtal voro de lärrikaste och tillika de mest angenäma, ty han egde en sällsynt konversationstalang och han iakttog gerna, hvad icke alla lärda göra, att räcka den törstande kunskapens bågare med bräddarna sockrade af denna ”soave licor”, om hvilken Tasso sjunger.⁶⁸

Av Rydbergs personlighet i stort gav *Lunds Weckoblad* efter hans död en beskrivning som vittnar att den gamle schellingianen fortfarande stod för en romantiskt-platonisk syn på tingen:

Oaktadt Rydberg med sin klara blick, sin fina urskiljning och sitt skarpa omdöme visst icke saknade saknade praktisk förmåga, egnade han sig dock, som vetenskapsmän pläga, företrädesvis åt det teoretiska. Det reala hade för honom

Sven Rydbergs grav på Norra kyrkogården. Foto: Per Bagge 1916. Bildkälla: Universitetsbiblioteket.

*hufwudsakliga och maktpåliggande.
Strengare mot sig sjelf än emot andra,
sökte han att i allt upptäcka och befrämja
det rätta, sanna, goda och pligtmessiga.*⁶⁹

Sin andliga vigör förefaller Rydberg ha bibehållit in i det längsta; hans konterfej i det inledningsvis nämnda fotocollaget synes också, så långt man kan döma av den lilla och inte helt skarpa bilden, visa en 76-åring vid tämligen god vigör. Att han under sina senare år inte undslapp sin beskärda del av kroppsliga krämpor indikeras dock av ett yttrande citerat i ett samtida brev 1863: "Så blef det då äntligen en gång äfven min lott att erfara sanningen af gamle Adj. Rydbergs yttrande: Medicinen är vetenskapen om läkarnes okunnighet".⁷⁰

Denna sin slutliga okunnighet fick läkarna visa den ovanligt kalla vintern 1865. Den 2 mars detta år avled akademiadjunkten Sven Rydberg "efter några weckors sjukdom,

*något mindre tillockande än det ideala,
den inre tankens werld en högre, ljusare
och säkrare werklighet än den yttre
phenomen-werlden. Det var dock icke
ensamt systemet, som han värderade
och wille inskräpa. Dess tillämpning
och användande woro för honom lika*

försakad af watten i bröstet”.⁷¹ *Lunds Weckoblad* ägnade två dagar senare hans minne en full spalt (ovan delvis citerad); ett anseeligt utrymme vid en tid då en hel tidning bestod av fyra sidor och särskilt för en man som för eftervärlden endast blivit en fotnot i den svenska lärdomshistorien. En passage i runan som man fäster sig vid är orden ”Skulle någon minnesstod uppresas öfwer den graf, der hans stoft hwilar...”; något som förstås inte var en självklarhet då den avlidne var ogift och barnlös, och knappast heller efterlämnade någon förmögen-

het. En gravvård blev det dock, ehuru den inte längre finns kvar. Ett bevarat fotografi av den i UB:s samlingar visar att den bar en för den döde väl vald latinsk sentens: *Bene qui latuit, bene vixit* – väl har den levt som dolt sig väl.

Sven Rydberg var vid sin död Lunds universitets siste extra ordinarie adjunkt. Hans tjänst återbesattes inte.⁷²

Fredrik Tersmeden
Arkivarie vid Universitetsarkivet

Noter

1. Idén bör rimligen ha kommit från den gamle bokhandlaren C W K Gleerups son Georg, vilken efter en tid i USA återvänt till Lund och etablerat sig som en av stadens första professionella fotografer, se Claes Wahlöö: *Fotografen och Lund* (Föreningen Gamla Lunds årsbok 84; Lund 2002), s 46ff.
2. Orvar Odd: ”Medaljonger af under 1865 bortgångne personligheter” i *Svea folk-kalender för 1866* (Stockholm 1865), s 155.
3. Martin Weibull & Elof Tegnér: *Lunds universitets historia 1668–1868* (Lund 1868), bd 2, s 109.
4. Om studentbevärigen och debatten inför dess införande, se t ex Torgny Nevéus: ”Studentbevärigen – ett sällsamt inslag i akademi och armé” i Per Ström (red): *Doktorspromotionen fredag 22 januari 2010* (Uppsala 2010), s 7ff.
5. Lunds universitetsarkiv (LUA): Kansliets arkiv 1668–1930/31, vol F 9:1 (Handlingar rörande beväringmönstringar). Det framgår inte av skrivelsen huruvida Rydberg slapp mönstra. Att han inte kom att skickas till krigsskådeplatsen på kontinenten kan vi nog dock utgå ifrån.
6. Rydbergs dödsruna i *Lunds Weckoblad* 1865-03-04. Det senare citatet är ursprungligen ett omdöme av Esaia Tegnér om professor Matthæus Fremling, men hade redan tidigare använts även om Rydberg av Achatius Kahl i dennes *Tegnér och hans samtida i Lund* (Lund 1851), s 247. Den anonyme dödsruneförfattaren torde således ha lånat omdömet därifrån – alternativt är Kahl själv runans författare.

7. Biografiska grunddata om Rydberg, hans bror och deras familjebakgrund främst från Carl Sjöström: *Blekingiska nationen 1697–1900 – Biografiska och genealogiska anteckningar jemte historik* (Lund 1901), s 266 och 294, samt från P E G Gullander & J A Asping (red): *Matrikel 1829-07-04* (Lund 1842), s 262f, och från den tryckta inbjudningsskriften till magisterpromotionen 1862 (då Rydberg blev jubelmagister).
8. Uppgifter om inspektörer och Rydbergs vänner inom nationen från Sjöström 1901, särskilt s 15ff samt 24.
9. [Theodor Wisén]: *Minne af professorn doktor Carl Johan Schlyter* (särtryck ur *Svenska akademiens handlingar* 1889; Stockholm 1890), s 144f.
10. Svante Nordin: *Filosofins historia – Det västerländska förnufts äventyr från Thales till postmodernismen* (Lund 1995), s 417. Skildringen av Schelling respektive dennes inflytande i Uppsala resp Lund bygger främst på denna bok, s 412ff, samt på samme författares *Romantikens filosofi – Svensk idealism från Höijer till hegelianerna* (Lund 1987), s 80ff resp 218ff.
11. Se utöver Nordin 1987, s 218, även Wisén 1890, s 145f, och Kahl 1851, s 173. Till Lunds framträdande schellingianer räknades, enligt Kahl, utöver Rydberg, Schlyter och Bring även adjunkterna Bengt Jacobsson Bergquist och Fabian Wilhelm af Ekenstam; den senare f ö en svåger till Atterbom.
12. Brevväxlingen finns tryckt i Kahl 1851, s 155–171, varpå detta stycke bygger.
13. Detaljuppgifterna om Rydbergs betyg, disputationer och examina är hämtade dels från en samling vidimerade protokollsutdrag ur hans ansökan till vicebibliotekarietjänsten 1828 (i Lunds universitetsbibliotek (LUB): Samling Hill, C J D vol 6), dels ur det tryckta programmet från magisterpromotionen 1811.
14. Bror Olsson: *Doktorspromotioner i Lund* (Föreningen Det gamla Lunds årsskrift XXIX; Lund 1947), s 44ff, samt Kahl 1851, s 68ff.
15. *Lunds Weckoblad* 1865-03-04; docentur och avhandling bekräftas även av Weibull-Tegnér 1868, bd 2, s 397.
16. Patrick O'Brian: *Joseph Banks – A Life* (Chicago 1997; urspr brittiska utgåvan 1987), s 206.
17. Olika källor anger tre, tre och ett halvt eller fyra år; jag har inte lyckats finna någon exakt uppgift om när Rydberg först anlände till London.
18. I vidimerad avskrift bland Rydbergs brev till Hill (LUB: Samling Hill).
19. *Narrative of an Expedition to explore the River Zaire, usually called the Congo in South Africa, in 1816, under the direction of Captain J. K. Tuckey*, R. N. (London 1818), s LXXf.
20. LUB: Samling Agardh, C A, vol 7. Breven är daterade 1829-07-04 resp 1829-07-09.
21. I *Svensk biografiskt lexikon*, bd 16 (Stockholm 1964-66), s 292 (Forsander) resp 522 (Fries).
22. Odd 1865, s 158.
23. LUA (deposition): Blekingiska nationens arkiv, vol A 1:1 (protokoll 1800–1889; möte 1819-10-20, § 2).
24. Närvarande vid mötet var även Rydbergs vänner Bring och Schlyter, vilka under de närmast föregående åren även de utnämnts till hedersledamöter. Schlyter var vid tillfället även nationens notarie; se Sjöström 1901, s 24 resp 29.
25. Otto Gertz: *kungl. Fysiografiska sällskapet i Lund 1772–1940 – Historisk överblick och personförteckningar* (Lund 1940), s 124. Av *Physiographiska Sällskapets Årsberättelse, aflämnad af dess Secreterare den 1 October 1824* (Lund 1825), s 105, framgår att Rydberg hörde till de ledamöter som ”hafva under året lemnat större eller mindre bidrag till Dess Cassa”. I beaktande av vad man generellt vet om Rydbergs ekonomiska situation bör detta ha inneburit en uppoffring från hans sida.
26. Weibull-Tegnér 1868, bd 2, s 196f.
27. Odd 1865, s 156.
28. Weibull-Tegnér 1868, bd 2, s 234; LUA: Kansliets arkiv 1666-1930/31, vol A 2 A:110 (konsistorieprotokoll 1839-03-25, § 7).
29. Weibull-Tegnér 1868, bd 2, s 384 resp 245.
30. LUB: Samling Hill (bilagd promemoria till brev till Hill 1828-11-20).
31. Refererat i Svante Nordin: *Romantikens filosofi – Svensk idealism från Höijer till hegelianerna* (Lund 1987), s 312, 464.
32. Det gällde hurvida tjänsten även fortsatt skulle vara kombinerad med professuren i estetik; se Krister Gierow: *Lunds universitets historia*, bd III (Lund 1971), s 316.
33. Larifari [Lars Feuk]: *Ett akademiskt album från studenttiden* (Malmö 1889), s 55.
34. Ewert Wrangel & Fredrik Böök: *Esaia Tegnér's samlade skrifter – Ny kritisk upplaga, kronologiskt ordnad*, bd 6 (Stockholm 1922), s 478, 618; Weibull-Tegnér, bd 2, s 444.
35. Feuk 1889, s 54.

36. Hjalmar Linnström: *Svenskt boklexikon åren 1830–1865*. Första delen. A–L (Uppsala 1883), s 315. Den tredje och sista delen översattes av Esaia Tegnér's son Christoffer.
37. Se Rydbergs eget förord i dennes *Svearnas och Göthernas strid om konungavalet – Historisk afhandling* (Lund 1830), opag sida. Som skäl till att de ursprungliga avhandlingarna inte blev fler anför Rydberg brist på respondenter.
38. a a, kap 2 (s 18–76).
39. a a, s 72.
40. a a, s 71 och 93.
41. a a, s 125; se även s 105.
42. Se t ex a a, s 33, 42, 46.
43. a a 1830, s 6 resp 42f.
44. a a 1830, s 100. Rydberg tvekar heller inte att helt förkasta vissa uppgifter i de äldre källorna, så exempelvis historien om Uppsala tempels nedbrännande (s 93).
45. Feuk 1889, s 55; Odd 1865, s 156.
46. LUB: Samling Hill. Totalt ingår här sju brev från Rydberg skrivna mellan 1828-10-12 och 1829-05-17 samt därtill Rydbergs ansökningshandlingar till tjänsten – till synes i original!.
47. Gierow 1971, s 313, 340f. Utöver Gierow (främst s 340ff) är källorna till detta avsnitt, där ej annat anges, Arvid Ahnfelt: *C.J.L. Almqvist – Hans lif och verksamhet* (Stockholm 1876), s 133–142, Johan Svedjedal: *Rosor, törnen – Carl Jonas Love Almqvists författarliv 1833–1840* (Stockholm 2008), s 223–248, 276–280, samt Karin Monié: *Ord som till himlen når. Carl August Hagberg – en levnadsteckning* (Stockholm 2008), s 133–151. Enskilda källhänvisning till dessa görs här endast vid direkta citat.
48. LUA: Kansliets arkiv 1666-1930/31, vol A 2 A:106 (konsistorieprotokoll 1835-09-28, § 3) resp E 3 A:32 (kanslersbrev 1835-09-22).
49. LUA: Kansliets arkiv 1666-1930/31, vol E 3 A:32 (kanslersbrev 1835-12-31).
50. Annonsen finns i stora delar citerad i Svedjedal 2008, s 225.
51. Svedjedal 2008, s 236 resp 247.
52. Se Per Hallström: *Carl Vilhelm August Strandberg (Talis Qualis) – En levnadsteckning* (Stockholm 1915), s 26, resp P G Ahnfelt: *Studentminnen* (Stockholm 1882), bd 1, s 216–218 och 243.
53. LUA: Filosofiska fakultetens arkiv 1666-1956, vol A 1 A:18 (fakultetsprotokoll 1839-03-09, § 5).
54. Thomanders anförande finns i stor del återgivet i Ahnfelt 1876, s 139.
55. Detta i vart fall enligt Gierow 1971, s 342. Jag har inte kunnat finna någon bekräftelse av detta i originalhandlingarna (som dock är mycket omfattande).
56. LUA: Kansliets arkiv 1666-1930/31, vol E 1 A:17 (kungabrev 1840-04-13).
57. Monié 2008, s 147.
58. LUA: Kansliets arkiv 1666-1930/31, vol A 2 A:111 (konsistorieprotokoll 1840-06-13, § 2). Transkriberingen är gjord med reservation för att vissa ord i dokumentets ena marginal p g a volymens bindning är svåra att läsa.
59. LUA: Kansliets arkiv 1666-1930/31, vol E 3 A:33 (kanslersbrev 1840-12-24); se även det tryckta programmet för rektorsskiftet 1841 vari då avgående rektor, Rydbergsvännen Bring, trots allt med officiell tacksamhet noterar denna ersättning för "vitsordadt nit".
60. Feuk 1889, s 55.
61. Skildringen av det tornérhjelmska erbjudandet bygger på *Lunds Weckoblad* 1865-03-04, Odd 1865, s 157 och Feuk 1889, s 55.
62. Odd 1865, s 157.
63. Kahl 1851, s 246.
64. LUA: Kansliets arkiv 1668-1930/31, vol E 3 A:35 (kanslersbrev 1848-07-17); se vidare Ingar Bratt: *Engelskundervisningens framväxt i Sverige – Tiden före 1850* (Stockholm 1977), s 163.
65. Ibid. Mot Bratts tolkning talar dock en uppgift i kanslerns brev att Konsistoriets eget ursprungliga förslag endast varit att Rydberg skulle upphöjas till ordinarie adjunkt.
66. *Folkets Tidning* 1865-03-07.
67. Först 1873 infördes reguljär pensionsålder för professorer och adjunkter; se Elof Tegnér: *Lunds universitet 1872–1897* (Lund 1897), s 309.
68. Odd 1865, s 157f. "Soave licor" (= söt dryck) är ett citat ur den italienske skalden Torquato Tassos poem *La Gerusalemme liberata* (1581).
69. *Lunds Weckoblad* 1865-03-04.
70. Bert Möller (utg): *Rector Gustaf Anderssons brevväxling 1832–1863*, bd 2: Thomander och Wieselgren (Lund 1940), s 407f.
71. *Lunds Weckoblad* 1865-03-04.
72. Detta framgår av *Lunds Kungl. universitets katalog* från tiden.